

NEZİH FIRATLI, *İzmit Şehri ve Eski Eserleri Rehberi*, İstanbul, 1971, (Millî Eğitim Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yayınlarından Seri: I, Sayı: 25) Millî Eğitim Basımevi, 46 sayfa, XXIV levha, 1 plan, 6 lira.

İzmit şehri ve Eski Eserleri Rehberi, 1959 yılında basılan "İzmit Rehberi" nin yeniden gözden geçirilmiş şekli olduğu ön sözde açıklanmaktadır. Yine aynı ön-sözde; bir sanayi merkezi olarak süratle gelişen İzmit'e kısa ve doğru bilgi veren bir rehberin gerekli olduğundan ve bu rehberin hazırlanması sırasında yardımcıları dokunanlardan söz edilmektedir.

Önsözdeki bu hususları gözden geçirecek olursak, 1959 tarihli rehber ile 1971 tarihli rehber arasındaki 12 yıllık İzmit'in Arkeolojik gelişiminin, 1967 yılında Kanlıbağ mevkiinde bulunan Mezar, 1968 yılında Akşam Kız Sanat Okulunun temel kazısında bulunan Antik Kuyu ve hangi tarihte bulunduğu bahsedilmeyen Kırkmeşe - Zeytinlik mevkiindeki Yer Altı Mezarından ibaret olarak gösterildiği, görülür. Sanayi merkezi olarak süratle gelişmekte olan İzmit'in 12 yıllık arkeolojik gelişimi herhalde bu kadar az olmamalıdır. 12 yıllık gelişimi iyice izlemeden bir iki örnekle bu zaman süresini geçiştirmeye çalışmak doğru değildir.

Yazarın yine bir sanayi merkezi olarak süratle gelişmekte olan İzmit için bu rehberi meydana getirdiğini ifade etmesi, bir an için kapağını unutup da ele alındığında içinde sanayi kuruluşlarının reklamları ile telefon numaralarının bulunabileceğini akla getirmektedir. Halbuki, İzmit Şehri ve Eski Eserleri ile ilgili olan bu rehberde sanayi ile ilgili hiç bir husus mevcut olmadığı gibi Tarihi ve Turistik yazılar vardır. Üstelik, şehrin sanayii yönünden süratle gelişimine karşılık verilen örnekler birkaç taneden fazla değildir. Bu da İzmit'in gelişmesindeki "sürat'i" kesmektedir. Kendisini sözleriyle gelişkiye düşüren yazar, arkeolojik gelişimi iyice takip etmediğini dolaylı olarak ifade etmektedir.

İzmit'in Tarihi ve Eski Eserleri ile ilgili bu rehberi bir yere bağlamak gerekirse, kanaatimce, sanayi merkezinin süratli gelişmesine değil, olsa olsa bünyesinde bulundurduğu Kültür yerlerine bağlamak doğru olacaktır.

Önsöz'de rehberde katkısı olanların neleri hazırladıkları verilmekte ve teşekkür edilmektedir. Arkeolog Mahmut Akok, Numizmat Nekriman Olcay'ın ilgili bölümleri, Numizmat İbrahim Artuk'un İslâmî Kitabeleri, Dr. Nuşin Asgari' nin provaları okumak ve bazı fotoğrafları çekmek suretiyle rehberde katkıda buldukları, ifade edilmektedir.

Sırasıyla rehberin sayfaları arasında bu yapılanları bir bir inceleyecek olursak, karışımıza ilginç bir durum çıkar. Kendisinden rehberin ilgili bölümlerini hazırladı diye bahsedilen Arkeolog M. Akok'un katkıda bulunduğu bölüm sayfa 32-42 arasındaki İzmit Müzesidir. Numizmat N. Olcay'ın hazırladığı bölüm ise, sayfa 42-46 arasındaki İzmit Sikkeleridir. Tüm İslâmî Kitabeleri inceleyen Numizmat İ. Artuk'un da rehberin sayfaları arasındaki yeri azımsanmıyacak kadardır. Bütün bu bölümlerin dışında,

İzmit'in Eski Eserleri -Osmanlı devrine kadar- ile İzmit'in Tarihçesi kalmaktadır. Bunlardan, İzmit'in Tarihçesi için isim vermediğine göre, kendi hazırlanmış şeklinde aklımıza bir düşünce gelebilir. 1959 tarihli İzmit Rehberi'nin önsözünde yazar, bu kez, "Tarih bölümü, esas itibariyle müteveffa Profesör E. Bosch'un 'İzmit Şehrinin Muhtasar Tarihi' isimli kitabına istinat eder", diye bahsetmektedir. Bu da açıkça gösteriyor ki, 1971 tarihli rehberin sayfa 1-10 arasındaki bu bölümü bir başkasının eseridir. Bunu önsözde yazmamak akla bazı düşünceleri getirmektedir. Belki, yazar tarafından şöyle denilebilir: "1959 tarihli rehberimde vardı. 1971, onun yeniden gözden geçirilmiş şeklidir. Bir daha bu sebeple vermeyi düşünmedim." Fakat tükendiğinden bahsettiği 1959 tarihli rehberini, eski eser dünyasına yeni girmiş birisi bulamazsa ne düşünür, bilir misiniz? Tarih bölümünün yazar tarafından hazırlandığını.

Üzerinde duracağımız son bölüm ise, sayfa 11-19 arasındaki İzmit'in eski eserleri -Osmanlı devrine kadar- dir. 1959 tarihli rehberde geçen İzmit'in eski eserlerine ilâve olarak, Antik Kuyu ve Nekropol sahasından Kanlıbağ Mezarı ile Kırkmeşe - Zeytinlik Yer Altı Mezarı verilmektedir. Bunun dışında 1959 tarihli rehberde paragraf aralarında bahsettiği Hamam kalıntısı ile Agora bu kez başlık durumundadır. Evvelki rehberde geçen Karadeniz Kanalı ile Üçtepeliler'den her nedense bu sefer bahsedilmemiştir.

Son bir iki buluntudan bahsetme şekli de, birer küçük haberden ileri gitmemektedir. Yine bu bölümde, eserlerin son durumları tetkik edilmemiş bunun yerine sıraları değiştirilerek verilmiştir. Halbuki, İzmit'in içinde şöyle bir dolaşılsa, örneğin; 1959 yılında bahsedilen Surların büyük bir kısmının yok olduğu rahatlıkla görülebilirdi. Bunu aynen 1971 yılında da vermek, elinde bu rehberle İzmit'i gezenlerin başlarını döndürmekten başka bir işe yaramaz.

Bütün bu hususlardan sonra, N. Fıratlı'nın rehberde koyduğu "YAZAN" kelimesinin ne kadar yersiz olduğu kendi kendine ortaya çıkmaktadır. Rehber, için; N. Fıratlı tarafından yapılmış bir "Derleme" dir, diyebiliriz.

MEHMET İ. TUNAY

Arkeolog, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Asistanı